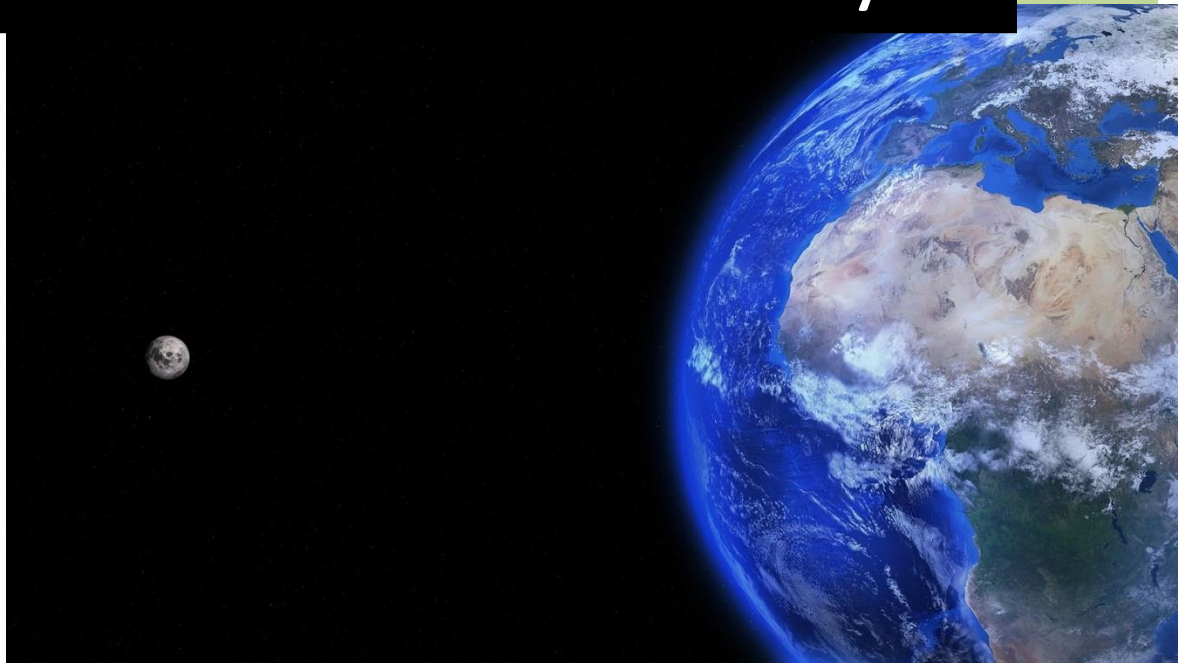

2023-
2035

NAV i Innlandet omverdensanalyse

NAV Innlandet
2023-2035

Innhold

1	DEMOGRAFI.....	1
1.1	Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon	1
1.2	Forventet demografisk utvikling	1
1.3	Konsekvenser for NAV av demografisk utvikling.....	2
2	ARBEIDSMARKED	3
2.1	Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon	3
2.2	Forventet utvikling i arbeidsmarkedet	3
2.3	Konsekvenser av endringer i arbeidsmarkedet for NAV.....	5
3	LEVEKÅR OG HELSE	7
3.1	Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon	7
3.2	Forventet utvikling levekår og helse.....	8
3.3	Konsekvenser av utviklingen i levekår og helse for NAV	9
4	TEKNOLOGI OG BRUKERFORVENTNINGER	10
4.1	Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon	10
4.2	Forventet utvikling	10
4.3	Konsekvenser av den teknologiske utviklingen for NAV.....	11

Omverdensanalysen for NAV i Innlandet tar for seg de viktigste samfunnstrendene som vil påvirke arbeids- og velferdsområdet fram til 2035, og hvilke konsekvenser de kan få for NAV i Innlandet. Hensikten er at den skal bidra til mer treffsikre strategier og prioriteringer i fylket, og skape refleksjon. Ansatte i NAV i Innlandet er hovedmålgruppe, men vi ønsker også å nå andre beslutningstakere og samarbeidspartnere.

Vår omverdensanalyse er et supplement til den nasjonale, som vi anbefaler alle å lese. Alle kilder vi har brukt, er lenket i fotnoter i teksten.

Vi tar for oss befolkningsutvikling (demografi), arbeidsmarked, levekår og helse, og til slutt teknologi og brukerforventninger. For hvert tema beskriver vi først kort utviklingen frem til i dag og nåsituasjon. Deretter ser vi på forventet utvikling fram til 2035. Til slutt beskriver vi de forventede konsekvensene for NAV.

Når vi ser så langt som 10-15 år framover, er det nødvendig å se bort fra de kortsiktige endringene og å forsøke å framskrive den underliggende trenden i utviklingen. Det er særlig stor usikkerhet rundt sikkerhetssituasjonen, innvandring og teknologisk utvikling, som vil påvirke politiske beslutninger i tiden framover.

Innlandets omverdensanalyse er utarbeidet av Vladislav Meshvez, Jon Bernt Hansen, Kristin Heen Halvorsen, Peter Mürer og Kristin Nilsen, alle fra NAV Innlandet.

1 DEMOGRAFI

1.1 Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon

Innlandet fylke har om lag 373 000 innbyggere. Nærmere en av tre bor i de fem største byene; Hamar, Gjøvik, Lillehammer, Elverum og Kongsvinger.

I geografisk omfang blir Innlandet det største fylket når Troms og Finnmark deles. 27 av fylkets 46 kommuner tilhører kategoriene av «minst sentrale kommuner», med utkantkommunenes typiske demografiutfordringer. Sentraliseringen forsterkes av at unge og innvandrere flytter til sentrale strøk. Innvandringen har minket, noe som gjør innenlandsk flytting enda viktigere for fortsatt befolkningsvekst. Flyttingen er mest utbredt i aldersgruppene 20 til 40 år. Utdannings- og jobbmuligheter er viktige årsaker til at man flytter til sentrale strøk innad i Innlandet eller til andre fylker.¹ Les mer om flyttemønster i egen kommune på Innlandsstatistikk.²

Vi er samtidig det største hyttefylket, med om lag 90 000 deltidsinnbyggere. Dette innebærer også arbeidsmuligheter i distriktene.

Innlandet er det eneste fylket med fødselsunderskudd, det vil si at det blir født færre innbyggere enn antallet som dør. Uten innvandring fra utlandet ville det ha vært en befolkningsnedgang i nesten alle kommuner i fylket vårt.

I januar 2023 var det 48 920 innvandrere bosatt i Innlandet. Det utgjorde en andel på 13,1 prosent av befolkningen. I landet som helhet utgjør innvandrere 19,9 prosent. De

sentrale kommunene i Innlandet har størst andel av innvandrerne med over 15 prosent. Gjøvik skiller seg ut med 17,7 prosent. Av de minst sentrale kommunene skiller Vang, Tolga og Engerdal seg ut med høy andel innvandrere, med henholdsvis 20, 17,4 og 16,1 prosent. Det kan se ut til at kommuner som aktivt jobber for å tiltrekke seg nye innbyggere, kan motvirke tendensen til at også innvandrere flytter og bosetter seg i sentrale kommuner.

Innlandet har en tilsvarende lavere andel av innvandrere fra landgruppe 3, med 7,6 prosent mot landets 12,1 prosent.³ Her skiller igjen Gjøvik seg ut med 12,3 prosent, som eneste kommune over landsgjennomsnittet.⁴

1.2 Forventet demografisk utvikling

Fram mot 2035 forventes befolkningen i Innlandet å øke med 2,5 prosent, mot 5,3 prosent for landet (SSB). I de minst sentrale kommunene venter vi en fortsatt nedgang, mens mesteparten av økningen kommer i de mest sentrale kommune rundt Mjøsa. Som eksempler på dette viser vi til forventningen om økning på 9,1 prosent i Hamar, 8,3 prosent i Stange og 7,2 prosent i Lillehammer. Samtidig ventes en gjennomsnittlig nedgang for kommunene i Nord-Gudbrandsdalsregionen med 8,8 prosent, og 3,3 prosent i Nord-Østerdalsregionen. Valdresregionen ligger også an til lav eller negativ vekst, samtidig som Vang kommune skiller seg positivt ut med forventet vekst på 12,1 prosent.

I 2035 vil om lag 25 prosent av innbyggerne i Innlandet være over 67 år, mot 20 prosent i landet. Det er i hovedsak tre årsaker til at vi fortsatt venter fødselsunderskudd i Innlandet; den ene er at gjennomsnittsalderen for førstegangs fødende har økt, den andre at kvinner i Innlandet føder færre barn enn gjennomsnittet av norske kvinner, og sist, men

¹ [Befolkningsutvikling - Innlandsstatistikk](#)

² [Befolkningsutvikling - Innlandsstatistikk](#), klikk inn på «befolkningsendring i kommunene»

³ Landgruppe 3 = Det SSB benevner Europa utenom EU/EFTA og Storbritannia, Afrika, Asia,

Amerika utenom USA og Canada, Oseania utenom Australia og NZ, polare områder.

⁴ [SSB 07108](#)

ikke minst, at de fleste kommunene i Innlandet har hatt en betydelig reduksjon i antallet kvinner i alderen 20–39 år.⁵

Nettoinnvandringen til landet i 2022 var på 58 000 personer. Følger vi SSBs hovedalternativ for framskrivning av nettoinnvandringen, kan vi forvente en reduksjon til omtrent 12 000 per år i 2024. SSB forventer deretter en relativt stabil innvandring frem mot år 2035. Det er imidlertid økt usikkerhet rundt innvandring framover. Klimaendringer og krig kan, som vi har sett, føre til uventede og raske endringer.⁶

Avstandene kan oppleves mindre i et arbeidsliv som åpner opp for hybride arbeidshverdager med hjemmekontor. Om trenden fortsetter, betyr det at færre trenger å flytte til områder der jobbene befinner seg. Noen kommuner har lagt til rette for tilflytting, med for eksempel bidrag til husbygging eller med gratis tomter. Hyttekommuner som legger til rette for rimelig kontorleie, næringshager eller etableringsstøtte for hytteboerne, kan kanskje bidra til å motvirke sentraliseringstrenden som rammer Innlandet.

1.3 Konsekvenser for NAV av demografisk utvikling

- Færre i arbeidsfør alder medfører at NAV-kontoret får færre brukere. NAV i Innlandet må sikre en bærekraftig organisering for å gi forsvarlige tjenester til brukerne. Det er sannsynlig at dette vil føre til færre stillinger i NAV-kontoret.
- Vi må samarbeide mer med andre aktører for å møte brukernes behov når befolkningen går ned. Dette er særlig nødvendig i de minst sentrale kommunene, der flere i tillegg bør vurdere vertskommunesamarbeid.
- Aldringen av befolkningen gir en forventet brukervekst på 35 prosent for tjenesteområdene hjelpemidler og alderspensjon. Innlandet kommer raskere dit enn resten av landet, og NAV må øke kapasiteten på hjelpemiddelområdet.

- Kan endringer i bostruktur med hybrid arbeidshverdag medføre press fra hytteboere på å få rettigheter fra NAV i Innlandet? Vi har fra før sett press på helse- og omsorgstjenester og på strømstøtte.

⁵ [Innvandring - Innlandsstatistikk](#)

⁶ [SSB, 13599](#)

2 ARBEIDSMARKED

2.1 Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon

Det var i alt registrert om lag 184 000 sysselsatte bosatt i Innlandet ved utgangen av 4. kvartal 2022. Antallet har økt med nesten 5 000 siden 2020, en økning på 2,7 prosent.

Bruttoledigheten i Innlandet ved utgangen av mars måned i 2023 var på 2,0 prosent av arbeidsstyrken. Tilgangen på stillinger bekrefter forholdsvis høy etterspørsel etter arbeidskraft, selv om veksten har stoppet noe opp. Det ventes nå en liten økning i arbeidsledigheten gjennom året.⁷

Antall registrerte arbeidsinnvandrere i korttidsopphold i Innlandet var ca. 4 150 i 4. kvartal 2022. Sammenligner vi med tall fra før pandemien i 2019, ser vi en nedgang på nesten 20 prosent. Dette skyldes blant annet bedre arbeidsmuligheter i land som Sverige og Polen.

Konsumprisindeksen viser en prisvekst på 6,5 prosent fra mars 2022 til mars 2023. Flere renteopp ganger medfører redusert kjøpekraft og dermed lavere etterspørsel etter varer og tjenester. Vi har sett noen flere konkurser i Innlandet, og noe mer pessimisme og usikkerhet på grunn av kraftprisene og krig i Europa. Vi venter at utviklingen i norsk økonomi blir noe svakere framover, forsterket av uro i det globale finansmarkedet. Prisstigningen ser likevel ut til å flate ut.

Aldringen i befolkningen i Innlandet medvirker til at arbeidsstyrken, som andel av befolkningen, går ned. Det bidrar ytterligere til et stramt arbeidsmarked. Den demografiske utviklingen viser synkende elevkull framover.

I Innlandet ser vi et gap mellom arbeidsgivernes behov for kompetanse og den kompetansen som befolkningen har. De som ikke har fullført utdanning utover grunnskolen har ofte vanskeligheter med å få varig tilknytning til arbeidslivet.⁸

Utdanningsnivået for dem som er over 15 år i Innlandet øker, men det er fortsatt lavere enn landsbasis. Omtrent 3 av 10 voksne i Innlandet har grunnskole som høyest fullførte utdanning. Litt over 4 av 10 har videregående skole som høyeste fullførte utdanning.⁹

Det er store forskjeller på utdanningsnivå mellom kommunene. Lillehammer, Hamar og Gjøvik er blant de med høyest utdanningsnivå i Innlandet. Dette kan forklares ved at arbeidsplassene i byene krever høyere utdanning. I Kongsvinger-regionen har en høy andel kun fullført grunnskole, og i Nord-Gudbrandsdal har en høy andel kun fullført videregående skole. Noen mindre kommuner som Tolga og Tynset er likevel i Innlandstoppen når det kommer til andel av befolkningen med høyere utdanning med hhv. 33,1 og 31,2 prosent.

2.2 Forventet utvikling i arbeidsmarkedet

Andelen som er i arbeidsaktuell alder mellom 20 og 66 år, antas å gå ned fra 59 til 55,8 prosent for Innlandet til 2035.¹⁰ Innen 2040 ventes 60 prosent av de sysselsatte å jobbe i tjenesteytende næringer i privat og offentlig sektor, mens varehandelen får nedgang i sysselsettingen.¹¹

I NAVs bedriftsundersøkelse svarte bedriftene i Innlandet at de trolig vil mangle i overkant av 3250 medarbeidere i 2023, hvorav om lag 1130 helsearbeidere og 460 i byggebransjen.¹²

Behovet for helsearbeidere blir særlig kritisk i Innlandet siden aldringen i befolkningen er kommet langt her. Den økende etterspørselen etter helsetjenester forsterker dette ettersom den medisinske utviklingen går framover. I

⁷ [Utviklingen på arbeidsmarkedet - nav.no](https://www.nav.no)

⁸ [Meld. St. 14 \(2022–2023\) - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

⁹ [Regional plan for det inkluderende Innlandet](https://www.ssb.no)

¹⁰ [SSB, 13600](https://www.ssb.no)

¹¹ [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 4 Arbeidsmarkedet](https://www.nav.no)

¹² [Bedriftsundersøkelsen - nav.no](https://www.nav.no)

mellomsценariet i framskrivningene fra SSB, øker etterspørselen i helse- og omsorgstjenestene med 153 000 årsverk, og med over 50 prosent fra 2019 til 2040 for landet. Kommunale helse- og omsorgstjenester står for over 100 000 av den forventede økningen i årsverk. Mens vi i dag har sykepleiemangel i Norge, forventes det at mangelen blant helsefagarbeidere blir enda større i årene som kommer.

Det blir ikke tilgjengelig kompetent arbeidskraft til å bemanne denne veksten uten at andre sektorer blir skadelidende.¹³ For Innlandet forsterker nedgangen i befolkningen i yrkesaktuell alder denne knappheten på arbeidskraft.

I distriktskommuner med spredt befolkning og store avstander, som vi har mange av i Innlandet, bruker hjemmetjenesten mye tid for å nå alle brukerne. Mange av tjenestene gis én-til-én. Omsorgstjenesten er derfor særlig personellintensiv hos oss. Det vil antakelig tvinge seg fram endrede boformer for de som trenger omsorgstjenester i slike kommuner.¹⁴

Helsepersonellkommissjonen peker på behovet for en ny arbeidsdeling i helsesektoren for at utviklingen skal være bærekraftig, og for at andre samfunnssektorer skal få dekket sitt personellbehov.¹⁵ De skriver at det er helt nødvendig å frigi kapasitet hos helsefagarbeidere ved å overføre oppgaver til andre yrkesgrupper og ufaglærte, som for eksempel matverter. Sykehuset Innlandet har deltatt i et pilotforsøk som identifiserte over 100 deloppgaver som kan flyttes fra sykepleier til helsefagarbeider.¹⁶

Deltidsandelen i det norske arbeidslivet som helhet, er høyere enn i våre nordiske naboland og snittet i OECD-landene, særlig blant kvinner. Helsefagarbeiderne skiller seg

ut, med kun 28,5 prosent som jobbet heltid i 2021. Her er det i tillegg etter vår vurdering, potensial til å hente ut mer kapasitet.¹⁷

I omstillingsarbeidet for utvikling av grønn industri har regjeringen definert sju satsingsområder; havvind, hydrogen, batterier, maritim industri, CO₂-håndtering, skog og bioøkonomi. Vi tror at det grønne skiftet får nokså store regionale konsekvenser, fordi jobbene ofte avhenger av tilgang til naturressurser.¹⁸ Skog- og treindustrien og jordbruket er store næringer i Innlandet. Fylket har 40 prosent av avvirkningen i landet, og er med det det største skogfylket.¹⁹ Her ligger et potensial for videreutvikling. Skogbruk produserer for eksempel restråstoff som er viktige for utvikling av en sirkulær bioøkonomi.²⁰

Norges ledende næringsklynge innen grønn bioøkonomi og bærekraftig matproduksjon ligger i Innlandet. Flere bedrifter er store på det internasjonale markedet. Innlandet har også et eget senter for markedsdrevne innovasjonsprosjekter innen bioøkonomi.²¹ Med store arealer er fylket i tillegg aktuelt for videreutvikling av solenergi og vindenergi.

Oslo Economics skriver at det grønne skiftet antakelig vil gi særlig stor vekst i etterspørselen etter håndverkere og operatører, dernest ingeniører og IT-utviklere. Det grønne skiftet gir dermed ikke først og fremst høykompetansejobber.²²

Krigen i Europa har medført en varig endring i hvordan de europeiske landene organiserer forsvaret. Vi ser det som sannsynlig at Forsvaret vil videreføre, og øke sin virksomhet i Innlandet. Det medfører langsiktige endringer også for våpenindustrien, som blant annet er lokalisert på Raufoss.

¹³ [NOU 2023:4 - Tid for handling](#)

¹⁴ [NOU 2023:4 - Tid for handling](#)

¹⁵ [NOU 2023:4 - Tid for handling](#)

¹⁶ [OE-rapport 2022-66, Oslo Economics](#)

¹⁷ [NOU 2023:4 - Tid for handling](#)

¹⁸ [NAV's omverdensanalyse 2023-2035 - 4 Arbeidsmarkedet](#) 4.2

¹⁹ [Fakta om Innlandet - Innlandsstatistikk](#)

²⁰ [Meld. St. 14 \(2022-2023\) - regjeringen.no](#)

²¹ [Fakta om Innlandet - Innlandsstatistikk](#)

²² [NAV's omverdensanalyse 2023-2035 - 4 Arbeidsmarkedet](#) 4.2

Virksomheter som tilbyr cybersikkerhet, datalagring og legemiddelprodukter har fått økt oppmerksomhet på grunn av behovet for å sikre den nasjonale beredskapen. Vi ser det som sannsynlig at slike virksomheter øker etterspørselen etter arbeidskraft i årene som kommer.²³ Økt oppmerksomhet på matsikkerhet og selvforsyning vil antakelig bidra til å opprettholde og videreutvikle jordbruket i Innlandet.²⁴

OECD anslår at kun 6 prosent av norske jobber står i fare for å bli automatisert bort i Norge, men at 26 prosent av jobbene kan få betydelig endret innhold. Mange automatiseringsutsatte jobber er allerede borte eller flyttet til utlandet. Det er blant annet på grunn av relativt høyt lønnsnivå for de lavest lønnede her i landet, sammenlignet med andre land.

På grunn av den digitale utviklingen og økt automatisering forventer NAV færre jobber som krever lav kompetanse. Dette medfører spesielt en nedgang i sysselsettingen for salgs- og butikkansatte. Dette får stor betydning i Innlandet, som har en høy andel arbeidstakere med lav utdanning.

«Hamar har Norges største miljø for spillteknologi med utspring i Høgskolen Innlandet. NTNU Gjøvik har en av landets beste utdannelser innen IT-sikkerhet. Både Hamar og Gjøvik huser bedrifter som er ledende i landet innen VR-teknologi».²⁵ Vi ser det som sannsynlig at dette er utdanninger og kompetansemiljøer som vil vokse fram mot 2035, og som det er viktig at NAV støtter opp om.

Deler av Innlandet har fortrinn i konkurransen om etablering av nye virksomheter, med sin nærhet til Gardermoen og Sverige. Med forbedret veistandard, sammen med forholdsvis lave etablerings- og eiendomskostnader, kan disse regionene være et alternativ til dyrere, mer sentrale regioner i

Viken og Oslo. Har kommunene i tillegg kompetent arbeidskraft tilgjengelig, stiller de sterkt.

Samtidig risikerer distriktene med lave innbyggertall og lengre avstander å bli hengende etter i denne konkurransen. Det medfører at de minst sentrale kommunene som for eksempel i Valdres, Nord-Gudbrandsdal og Nord-Østerdal er avhengige av å jobbe systematisk for å tiltrekke seg slike arbeidsplasser.

Flyktningene fra Ukraina har ulik bakgrunn og variert kompetanse. De første som kom til Norge, er ferdige med språkopplæringen i introduksjonsprogrammet. Deres arbeidskraft kan utgjøre et viktig tilskudd i det stramme arbeidsmarkedet.

Mangel på kvalifisert arbeidskraft medfører at arbeidsgivere må ha andre forventninger ved rekruttering, og åpne for inkludering og læring på arbeidsplassen. NAV erfarer allerede at arbeidsgiverne har endret syn på inkludering, og vi forventer at denne dreiningen forsterkes mot 2035. De regionale jobbmulighetene vil kunne skifte raskt, siden store, nye virksomheter kan trenge svært mange arbeidstakere på kort tid.²⁶

2.3 Konsekvenser av endringer i arbeidsmarkedet for NAV

- NAV i Innlandet må utnytte potensialet for arbeidsinkludering. Potensialet blir større som følge av at virksomhetene har økende utfordringer med å få tak i kvalifisert arbeidskraft.
- De brå skiftene i arbeidslivet stiller økte krav til yrkesmessig og geografisk mobilitet. NAV i Innlandet må fortsette å støtte aktivt opp om dette.
- NAV i Innlandet må støtte opp om omstilling og kvalifisering av arbeidskraft til de yrkene som det grønne skiftet og den teknologiske utviklingen har behov

²³ [NAVs omverdensanalyse 2023–2035 - 4 Arbeidsmarkedet](#) 4.3

²⁴ [Regional plan for samfunnstryggleik - høyring - Innlandet fylkeskommune](#) og [Tiltaksplan for jordbruket 2022-2024](#)

²⁵ [Fakta om Innlandet - Innlandsstatistikk](#)

²⁶ [NAVs omverdensanalyse 2023–2035 - 5 Brukerforventninger](#) 5.4.1.

for. Innlandet fylkeskommune, Statsforvalteren, kommune-, helse- og utdanningssektoren er svært viktige samarbeidspartnere i årene som kommer. Et eksempel kan være samarbeidet innenfor grønn innovasjon, slik bl.a. satsningen med Innlandsporteføljen er et eksempel på.²⁷

- NAV må prioritere samarbeid med helseinstitusjonene for å møte rekrutteringsbehovet. Dette kan skje med omskolert arbeidskraft og rekruttering til endrede roller i helsearbeidet. I tillegg må vi samarbeide om å hente ut effekter fra teknologiske framskritt.
- NAV i Innlandet må jobbe tettere på arbeidsmarkedet, og samarbeide med andre fylker for å dekke behovet for arbeidskraft i et arbeidsmarked med raskere skifter. Vi må sørge for arbeidsmuligheter for våre innbyggere i andre fylker, når jobbene utvikles der.²⁸
- Med stadig færre ungdommer i distriktene, vil mange lokale opplæringstilbud stå i fare for å legges ned, da tilbudsstrukturen fastsettes med utgangspunkt i søkere med ungdomsrett. Dette vil påvirke opplæringstilbudet fylkeskommunen klarer å tilby i videregående opplæring organisert for voksne. Dette er en utfordring, da vi er avhengig av å ha tilgjengelige opplæringstilbud for voksne, slik at vi kan møte kompetansebehovene i arbeidsmarkedet.
- Voksne med behov for omskolering kan lettere utnytte restkapasitet i distriktenes utdanningstilbud og bør prioriteres.
- Dersom de minst sentrale kommunene ikke makter å tiltrekke seg virksomheter og innbyggere, er det risiko for at NAV må regionalisere virksomheten ytterligere for bærekraftige tjenester til brukerne.
- NAV må effektivt kartlegge kompetansen til flyktninger fra Ukraina og andre land,

slik at vi kan bidra til at arbeidsgivere og arbeidssøkere finner hverandre. Det kan være aktuelt å vurdere skreddersydde møteplasser mellom arbeidsgiverne og kandidatene til dette.

²⁷ <https://innlandetfylke.no/tjenester/naring-og-internasjonalt/biookonomi-og-landbruk/innlandsportefoljen/>

²⁸ For eksempel kreves det et tettere samarbeid i regionen rundt Gardermoen med Øst-Viken for Hadeland-, Kongsvinger-, Hamar- og Gjøvikregionene

3 LEVEKÅR OG HELSE

3.1 Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon

NAV har en viktig rolle i å fremme folkehelse gjennom forebygging og oppfølging av de som står utenfor arbeid eller står i fare for å falle ut av arbeidslivet, samt å yte inntektssikring til dem som ikke er i stand til å jobbe.

Begrepet sykdomsbyrde fanger opp helsetap både i form av død eller dødelighet og svekket helse eller sykkelighet. Fra 2000 til 2019 ser vi en markant nedgang i sykdomsbyrden for alle befolkningsgrupper. Det tyder på at befolkningen i Norge og Innlandet fikk klart bedre helse.²⁹

Sykefraværet i Innlandet har i mange år ligget høyere enn landet ellers. Det legemeldte sykefraværet i Innlandet var på 6,0 prosent i 4. kvartal i 2022, mot 5,7 prosent i landet. Vi ser en nedgang hos oss, men det er fortsatt høyere enn før pandemien. Sykefraværet innen helse- og sosialtjenester er særlig høyt, med 8,5 prosent, men hadde en nedgang på 3,2 prosent sammenlignet med året før.

Samtidig har det i Innlandet vært en markant økning i andelen graderte sykefravær, særlig blant kvinner. Det medfører at flere holder kontakten med arbeidsplassen sin. Økningen i graderinger og nedgangen i sykefraværet i prioriterte virksomheter som helse- og sosialtjenestene, tyder på at systematisk sykefraværarbeid gir effekt.³⁰

Det var en svak reduksjon i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger (AAP) i Innlandet på slutten av 2022, med 0,4 prosent. Sammenliknet med 2021 er det økning i alle fylker foruten Innlandet. Systematisk arbeid i fylket med kartlegging, oppfølging mot arbeid

og kompetanseutvikling for NAV-ansatte kan antakelig være med på å forklare dette. I februar 2023 mottok 3,9 prosent av befolkningen AAP i Innlandet. Det er i overkant av 9000 personer, 1825 av dem er unge under 30 år. AAP tildeles oftest på bakgrunn av psykiske lidelser og muskel/skjelettlidelser.

I desember mottok 14,1 prosent av befolkningen i Innlandet mellom 18 og 67 år uføretrygd. Uføreandelen er nest høyest i landet, som samlet ligger på 10,5 prosent. 3,5 prosent av unge mellom 18 og 29 er uføre i Innlandet. Andelen har økt i de siste årene.³¹

Vi bruker begrepet utenforskap når personer står utenfor arbeid og utdanning. Årsakene er gjerne sammensatte, og helse er ofte en viktig del av årsakene. Andre årsaker kan for eksempel være rus, manglende integrering, ensomhet eller lavinntekt.

Utenforskap over tid kan gjøre det vanskeligere å komme inn på arbeidsmarkedet. Utenforskap i ung alder kan resultere i svak tilknytting til arbeid i voksen alder.

18,3 prosent av unge mellom 20-29 år i Innlandet, ca. 7 870 personer, var i utenforskap i 2021. Det vil si at de ikke var i jobb eller skole, og hadde kun trygd eller ingen inntekt.³² De kom fra ulike sosiale grupper og noen av dem hadde sammensatte utfordringer. Det er store forskjeller mellom kommunene i Innlandet. Andelen varierer mellom 8,3 prosent i Vestre Slidre og 29,3 prosent i Stor-Elvdal.

Personer som lever i lavinntekt er ekstra sårbare og kan oppleve både dårlige boforhold, dårlige muligheter for arbeid, utdanning og fritid. Innlandet er et fylke med store forskjeller i andelen personer som har lavinntekt over tid. Både nasjonale og internasjonale undersøkelser viser at

²⁹ [NAVs omverdensanalyse 2023–2035 - 8. Helse 8.2.4.](#)

³⁰ [Innlandet er blant fylkene som har størst andel graderte sykefravær - nav.no](#)

³¹ [Innlandet har landets nest høyeste andel uføre - nav.no](#)

³² Intern statistikk, NAV

befolkningens helse og inntekt påvirkes av hverandre.^{33 34}

10,3 prosent av befolkningen i Innlandet hadde i perioden 2019 til 2021 vedvarende lavinntekt.³⁵ Det ligger omtrent på samme nivå som landet. Andelen har ikke endret seg betydelig siste fire år. Unge voksne mellom 18 og 34 år er den største aldersgruppen med lavinntekt i Innlandet, med en andel på 13,8 prosent. Ustabil tilknytning til arbeid som følge av mangelfull utdanning kan forklare dette tallet. I de siste årene har ikke lavinntekt i Innlandet endret seg vesentlig, og ligger på nesten samme nivå som ellers i Norge.

3.2 Forventet utvikling levekår og helse

Framskrivninger fra SSB tyder på at sykdomsbyrden for befolkningen i arbeidsfør alder vil gå vesentlig ned mot 2035. Bedringen kommer først og fremst for hjerte- og karsykdommer og kreft, som ikke står for noen stor andel av de helserelaterte ytelsene. Vi forventer liten endring for muskel-, skjelett- og psykiske lidelser, de to største diagnosegruppene i denne sammenheng.³⁶ Det er derfor sannsynlig at nedgangen i etterspørselen etter arbeidsrettet oppfølging og helserelaterte ytelser fra NAV blir noe mindre enn for sykdomsbyrden i arbeidsaktuell alder.

Det at vi får flere eldre, og at en økende andel av dem vil leve med kroniske sykdommer, medfører samtidig at sykdomsbyrden for befolkningen som helhet ventes å øke mot 2035. Denne økningen går raskere i Innlandet enn i landet ellers. Det bidrar til å forsterke trykket på helsetjenestene hos oss. Høy gjennomsnittsalder hos dagens helsearbeidere gjør situasjonen mer alvorlig.

Helsepersonellkommissjonen anbefaler en styrket satsing på det tverrfaglige folkehelse- og forebyggingsarbeidet. De mener det kan bidra til å redusere det store behovet for

helse- og omsorgstjenester.³⁷ Presset på helse- og omsorgssektoren medfører økte forventninger til systematisk forebyggende sykefraværarbeid. Særlig blir dette et behov i helse- og omsorgsyrkene for å forebygge turnover, og bidra til nærvær.

Endringer i velferdslovgivningen knyttet til samhandling, kan på kort sikt resultere i økning i antall personer som har rett til koordinert bistand. Endringene omfatter de fleste velferdstjenester, og kan forsterke press på tjenester og omprioritering, både i NAV og andre offentlige etater.

Vi venter at antallet som mottar arbeidsavklaringspenger vil holde seg stabilt framover. Sykdomsbyrden går noe ned, og NAV forventer at det systematiske kompetansearbeidet i fylket vil gi positive effekter framover. Samtidig har vilkårene for arbeidsavklaringspenger blitt mindre restriktive fra 2022, og presset i arbeidsmarkedet øker.

Antall uføre i Innlandet fortsetter å stige noe, men vil mest sannsynlig ikke øke fram mot 2035. Det er rimelig å tenke seg at den demografiske situasjonen i Innlandet med større andel av eldre, er med å påvirke uføreandelen. Tendensen til at de unge som er attraktive på arbeidsmarkedet flytter ut, og at de som er i utenforskap blir, fører til økning i andelen. Samtidig vil flere få alderstrygd med en stadig eldre befolkning, noe som medfører noe lavere press på uføretrygd.³⁸

Etter hvert som tjenestene til NAV blir mer tilgjengelige digitalt, venter vi at brukere med mangelfull byråkratisk kompetanse får økende utfordringer med å delta aktivt. En av grunnene til dette kan være at brukere, som tidligere fikk hjelp i fysiske møter, har fått et større administrativt ansvar for dokumentasjon og saksgang i et mer digitalisert tjenestetilbud.³⁹ Dette rammer

³³ EUs definisjon av lavinntekt er inntekt under 60 prosent av median-inntekten.

³⁴ [Mål for lavinntekt - nav.no](#)

³⁵ [SSB, tabell nr 10498](#)

³⁶ Nasjonal omverdensanalyse (lenke)

³⁷ [NOU 2023:4 - Tid for handling](#), s.179.

³⁸ [Arbeid og velferd, 2022:3](#)

³⁹ Rybalka mfl., 2022, s. 7, [siteret i Nasjonal omverdensanalyse](#) 5.3.7.

særlig unge, som skiller seg ut med lavere byråkratisk forståelse.

Utviklingen i antall unge voksne med lav inntekt er usikker fremover. Siden lavinntekt påvirker helse kan dette bety økning i antall unge som mottar helserelaterte ytelser, som arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Det kan også medføre økning i antall personer som får økonomisk sosialhjelp.

Renteøkning og prisøkning kan sammen med demografi og situasjonen på arbeidsmarkedet medføre at noen flere vil ha behov for økonomisk sosialhjelp. Lønnsnivået i Innlandet er lavere enn landsgjennomsnittet. Vi har næringer som gir lavere verdiskaping og lavere lønn. Det kan medføre en risiko for at flere vil trenge økonomisk sosialhjelp for å få endene til å møtes. Samtidig har Innlandet noe lavere levekostnader, som for eksempel bostøtte, som motvirker denne effekten.

Mottakere av helserelaterte ytelser har allerede en lavere inntekt enn befolkningen ellers. De kan oppleve økonomisk utrygghet når prisene stiger. Dersom utgiftene fortsetter å stige kan det føre til at flere må få sosiale tjenester, som for eksempel sosialstønad, bostøtte, økonomisk rådgiving eller veiledning.

Økning i antall flyktninger fra Ukraina kan også medføre noe økning i etterspørselen etter sosiale tjenester. Selv om de er sikret inntekt gjennom introduksjonsstønad, faller denne rettigheten bort etter ett år. Mange har ikke deltatt i arbeidslivet i Norge og har dermed ikke rettigheter til dagpenger eller andre ordninger.

3.3 Konsekvenser av utviklingen i levekår og helse for NAV

- Den forventede nedgangen i sykdomsbyrde i arbeidsfør alder vil antakelig medføre noe redusert behov for arbeidsrettet oppfølging og for sykefraværsoppfølging.
- Den forventede økningen i sykdomsbyrde for eldre vil kunne medføre behov for å styrke tilrettelegging på arbeidsplassen for

de eldste arbeidstakerne for å forebygge sykefravær. NAV har en viktig rolle i å bidra til denne tilretteleggingen.

- NAV må bygge på erfaringene om hva som virker i det helhetlige sykefraværsarbeidet og prøve ut nye, mer effektive organiseringer og tverrfaglig samarbeid.
- Det er nødvendig å styrke forståelsen av arbeidsplassen som hovedarena for sykefraværsarbeidet for alle parter.
- NAV må samarbeide tettere med sektorene som har rekrutteringsutfordringer som påvirker sykefravær og arbeidsmiljø. NAV må bidra til tilrettelegging der det er behov.
- NAV må samarbeide med andre offentlige tjenester for å finne løsninger for de som trenger oss mest. Flere har behov for samtidige tjenester, og NAV har en sentral rolle i koordinering mellom bruker og andre samarbeidspartnere.
- Det er særlig viktig for NAV å samarbeide godt med behandlerne og bidra til tilrettelegging ved psykiske lidelser i arbeid og i arbeidsrettede tiltak.
- Ungdomsgarantien innebærer et økt krav til ressursprioritering i NAV-kontorene.
- Mangelfull byråkratisk kompetanse særlig hos unge, kan bidra til at det fortsatt vil være flere som trenger fysiske møter i NAV-kontoret, til tross for stadig bedre digital tilgjengelighet.
- NAV må tenke nytt for å iverksette treffsikre tiltak for de som trenger oss mest, og som har sammensatte utfordringer. NAV må identifisere levekårsutfordringer i alle saker så tidlig som mulig for å redusere risikoen for langvarig behov for tjenester.
- Økning i antallet som søker økonomisk sosialhjelp kan gi press på NAV-kontor og publikumsmottak. Det kan føre til behov for økt kompetanse i NAV-kontoret og mer tverrfaglig organisering. Opplysning, råd og veiledning vil ha større betydning for koordinering av tjenester, men også for å møte utfordringer knyttet til privat økonomi.

- NAV i Innlandet må være svært fleksible og kunne omstille seg raskt ved endring i flyktningsstrømmer, slik at vi bidrar effektivt til integrering av flyktningene i arbeidslivet.

4 TEKNOLOGI OG BRUKERFORVENTNINGER

4.1 Kort om utvikling frem til i dag og nåsituasjon

I lys av trendene vi har pekt på over, med sentralisering, en aldrende befolkning og kompetansegap i arbeidsmarkedet, ser vi at teknologi skaper nye muligheter, men også noen utfordringer vi må være bevisste på.

Nettsidene nav.no er allerede Norges største NAV-kontor, med 40 millioner sidehenvisninger. Om lag fire av fem gir tilbakemelding på at de opplever å få gjort det de kom for.⁴⁰ Samtidig som digitaliseringen visker ut skillelinjene mellom det fysiske og det digitale, forsterkes behovet for en demokratisk forankring og kontroll med utviklingen. Personvernforordningen GDPR, som trådte i kraft i Europa i 2018, er et eksempel på svar på dette.

4.2 Forventet utvikling

«Vi har sett et girskifte innen kunstig intelligens. Kvaliteten og anvendeligheten på maskingenerert materiale har nådd nye høyder. Teknologien gjør nå innhugg i kreative høykompetanseyrker som bare for få år siden var antatt å ha lav automatiseringsrisiko», sier NAV-direktør Hans Christian Holte.⁴¹ NAV vil fortsette å flytte brukerdialogen og tjenesteproduksjonen til digitale flater. Det gir store muligheter for bedre tjenester til brukerne, med forenkling og samtidig gevinstrealisering i NAV.

EU har foreslått endringer som kan åpne for en ny felleseuropeisk e-ID og en digital lommebok som kan brukes på tvers av land i Europa.⁴² Det kan gi brukeren større eierskap til egen digital identitet, og kontroll over hvilke data som deles. Kanskje åpner digitale lommebøker for å benytte sertifiserte attester

⁴⁰ [Innholdsstatus nav.no](#)

⁴¹ [NAV's omverdensanalyse 2023](#), sitat Hans Chr. Holte

⁴² [Nkom.no](#) om eID, [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 6 Digital teknologi](#) 6.5.4.1.

og lignende i den digitale arbeidsformidlingen. Vi forventer at dette kan frigjøre kapasitet til mer oppfølging. Det kan også for eksempel gjøre det mulig å øke digitaliseringen av sosiale tjenester.

SINTEF har identifisert flere hindre som påvirker hvordan personer er i stand til å ta i bruk digitale tjenester. Digital kompetanse er et av hindrene som gjerne knyttes til alder.⁴³ Det er nærliggende å anta at fremtidens eldre vil ha høyere digital kompetanse enn dagens eldre. I takt med utviklingen er det rimelig å anta at flere vil henge med, mens noen få fortsatt vil være digitalt inkompetente inn mot 2035.⁴⁴

Videreutvikling av elektroniske ID-løsninger vil forenkle utviklingen av digitale fullmakts-løsninger, og gjøre det lettere å opptre digitalt på vegne av andre.⁴⁵ Det kan bidra til å fjerne en av årsakene til digitalt utenforskap.

Algoritmisk persontilpassing av innhold, anbefalinger og tilbud er allerede utbredt. Denne utviklingen er med på å prege brukerforventninger. NAVs tjenester ser ut til å gå i samme retning, med utgangspunkt i brukers livshendelser og tilhørende behov.⁴⁶ Hensynet til personvern, rettssikkerhet og sosial aksept krever etisk bærekraftig digitalisering. Dette vil påvirke hva som håndteres digitalt og hva som skal håndteres i personlige møter i NAV-kontoret fram mot 2035.

Både videregående opplæring, fagskoler og andre utdanningsinstitusjoner bygger ut sine digitale og fleksible utdanningstilbud, og vil bli mer tilgjengelig for flere. Regjeringens demografiutvalg viser til at desentralisert utdanning har betydning for rekruttering til regionale arbeidsmarkeder, kompetanseutvikling, næringsutvikling, bedre

flyttebalanse og generelt øke steders attraktivitet.⁴⁷ For Innlandet med mange ikke-sentrale kommuner og en relativt stor arbeidskraftreserve, vil økt tilgang på desentraliserte og fleksible utdanningstilbud være positiv for å sikre nødvendig kompetanse i distriktene.

siden tilgangen på fysisk tilgjengelig utdanning i distriktene forventes å gå kraftig ned som følge av lavere elevtall.

Kriminelle aktører blir stadig mer oppfinnsomme når det gjelder å begå svindel og bedrageri. Avansert teknologi kan gjøre det lettere å lure NAV til å tro at man er personen man utgir seg for å være i søknadsprosessen, men også i telefonsamtaler eller Teams-møter.⁴⁸ Økokrim venter at flere framover vil tilrettelegge for kriminalitet, som for eksempel ansatte i bank, finans og helsevesen.⁴⁹

4.3 Konsekvenser av den teknologiske utviklingen for NAV

- Digitaliseringen vil frigjøre betydelig kapasitet og midler for hele NAV. Det vil være en stor forventning fra samfunnet om å realisere disse gevinstene. Frigjort kapasitet kan gi mer tid til oppfølging av brukerne som trenger det mest. Det er likevel en risiko for at ny teknologi ikke leder til forutsatte gevinster og effekter.
- Vi må jobbe aktivt for å inkludere de som står i digitalt utenforskap. Det blir blant annet viktig at NAV fortsetter å være fysisk tilgjengelig for dem som trenger det. Det utfordrer Innlandet særlig i lys av den demografiske utviklingen.
- NAV vil sannsynligvis oppleve økte krav til gjenværende brukermøter, med god relasjonskompetanse og mer profesjonell rådgivning. NAV i Innlandet må sikre god fagutvikling på tvers av enheter og regioner.

⁴³ (kompetansenorge.no) [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 5 Brukerforventninger](#) 5.3.7.

⁴⁴ [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 5 Brukerforventninger](#) 5.3.5.

⁴⁵ ([Digitaliseringsdirektoratet 2023](#)).

⁴⁶ [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 5 Brukerforventninger](#) 5.3.2.

⁴⁷ [NOU 2020:15](#)

⁴⁸ [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 6 Digital teknologi](#) 6.5.5.

⁴⁹ [NAV's omverdensanalyse 2023–2035 - 6 Digital teknologi](#) 6.5.5.

- For NAV i Innlandet betyr utviklingen at medarbeiderne må ha digital kompetanse, og at vi evner å tilpasse bruken av digitale og analoge verktøy til brukers behov. Mange små enheter som kan bli enda mindre, forutsetter utstrakt samarbeid om dette kompetansearbeidet.
- NAV i Innlandet må ha økt oppmerksomhet på brukernes personvern, på rettsikkerheten i brukermøtene og i den digitale dialogen.